

КЛУБ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ЖУРНАЛИСТИ

Семинар «Социална политика»

17 май 2011, София

Лъчезар Богданов

И.П.И
Институт за пазарна икономика

AMERICA FOR BULGARIA
FOUNDATION
Фондация Америка за България

ВМА
BULGARIAN MACROECONOMICS ASSOCIATION

Тема 3

Икономически подход при анализа на политиките.
Програми и стимули за поведение. Цели и действителни
резултати. Непреки (невидими) ефекти от социалните
политики. Разглеждане на алтернативите.

Подходът на икономиста

Икономиката се занимава с човешките взаимоотношения по повод използването на ограничени ресурси за задоволяване на неограничени потребности

Първи извод – не можем да решим всички проблеми (социални), трябва да се прави избор. Ресурсите са ограничени . Няма безплатен обяд!

Парите никога няма да “стигат” за високи пенсии, здравеопазване, образование

Когато имаме колективен избор (правителството), трябва да имаме механизъм за решение докъде ще се простира държавната социална политика

Анализ ползи-разходи

Болката, страданието и нуждата се мерят трудно – така че “ползите” от дадена социална програма не винаги са лесни за околичествяване

Все пак, имаме обективни измерители – групиране на засегнатите лица по определени критерии, определяне на броя засегнати и т.н. Можем да определим потенциалните общи разходи за политиката

Два подхода:

- Решаваме проблемите с най-добро съотношение разходи/ползи, до достигане на общия (макро) лимит на държавните разходи
- За някои социални проблеми търсим политиката, която ги решава с минимални разходи

Цели и резултати

Ползите от всяка политика се мерят с действителните резултати, а не с целите

Колкото и благородно да звучи някоя кауза, тя понякога не може да бъде реализирана от правителствена политика

Може да има действителен социален проблем, но той да се преследва с лоша политика

Следователно, подреждаме политиките не само според важността на социалния проблем, а и според вероятността те да го разрешат

Цели и резултати

Ползите от всяка политика се мерят с действителните резултати, а не с целите

Колкото и благородно да звучи някоя кауза, тя понякога не може да бъде реализирана от правителствена политика

Може да има действителен социален проблем, но той да се преследва с лоша политика

Следователно, подреждаме политиките не само според важността на социалния проблем, а и според вероятността те да го разрешат

Стимули, причини и следствия

Социалните проблеми имат причини; решението им изисква правилното разкриване на причините

С редки изключения (природни бедствия, редки заболявания) причините са резултат от човешки действия, а хората действат според стимулите

Ако искаме всеки да е осигурен за пенсия, трябва да се запитаме дали хората, оставени свободни, ще се осигурят (спестят) доброволно;

Ако искаме по-високи заплати за най-бедните, трябва да се запитаме защо те биха получили ниска заплата на свободния пазар
И обратно, когато приложим определена мярка, трябва да сме сигурни, че тя създава стимули за поведението, което искаме да насърчим

Разходи

Преките разходи се виждат в бюджетите на съответните програми
Но има и непреки разходи:

- доходът, използван за финансирането им, може да се използва алтернативно, да доведе до повече инвестиции и растеж (макро цена на програмите)
- стимулите се променят - когато например майките получават по-дълъг период обезщетение след раждане, те имат по-малък стимул да започват работа
- когато се намесваме на пазара с данък или ограничение, влияем на цените, търсенето и предлагането (твърде високите регулации при наемането на труд увеличават безработицата)
- когато потребителите не носят разходите (дори частично), те не се интересуват от цената (“безплатните“ за пациента лекарства увеличават консумацията и цените им)

Неефективност и неефикасност

Твърде много от програмите са толкова стари, че никой не оспорва полезността им:

- дали добавките за деца наистина насърчават раждаемостта?
- дали освобождаването от данък, винетка и такса за синя зона наистина помага на хората с уврежданията?

А при други се създава огромна бюрокрация:

- Има ли смисъл от “безплатно” лекарство, което струва почти колкото бланката на рецептата на НЗОК

Сравнение на алтернативите

Алтернативата понякога е никаква намеса, а понякога – други инструменти на намеса

Например:

Пенсионната система може да бъде изцяло доброволна и пазарна (ненамеса), или задължителна в капиталови фондове (алтернативна намеса на сегашния разходо-покривен модел)

Или

Държавата може да спре субсидиите за детските градини (ненамеса) или да предложи ваучери на родителите, които да се ползват в частни и общински детски градини (алтернативна намеса)

Дори когато социалният проблем е значим и намесата – оправдана – това не означава, че действащия модел (програма) е най-добрата възможна политика – например, грижата за деца без родители в институции

Популизъм и последиствия

Интересен случай е Гърция, в която и леви и десни политици в продължение на 40 години раздаваха права и привилегии (всеки иска да получи преференция и социална помощ)

Но във всяка солидарна схема има определени закономерности:

- бенефициентите трябва да са много по-малко от донорите;
- различните програми са свързани (ако затегнеш режима за ранно пенсионира по професии, но оставиш лесен достъп до пенсия за инвалидност, ще получиш много инвалиди – България 1999-2003)
- ако трансферите станат твърде щедри, те стимулират култура на зависимост
- системата не е устойчива, ако една група хора е обречена да плаща за сметка на друга от самото начало (не всичко е “риск”)
- нетните платци започват да излизат от система (сива икономика, емиграция)

Скритите печеливши

Преференциите и “социалните цени” са основание да не се прави реформа в градския транспорт на София, БДЖ, държавните енергийни монополи

Социалните условия при приватизацията отблъскват пазарно-ориентираните инвеститори и дават предимство на тези, които могат “да се разберат” със синдикатите и правителството

Централното договаряне НЗОК – Лекарски съюз, като всеки монопол, повишава цените на услугите

Фармацевтичните компании често спонсорират пациентски асоциации, борещи се за повече “безплатни” лекарства